



Reformatorzy religijni w Szwajcarii

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: 67 artykułów *Ulricha Zwingliego z roku 1523*, [w:] *Historia powszechna XVI wieku. Teksty źródłowe*, oprac. Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, wybór Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, Poznań 1978, s. 86.
- Źródło: *Religia chrześcijańska według Jana Kalwina*, [w:] *Historia powszechna XVI wieku. Teksty źródłowe*, oprac. Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, wybór Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, Poznań 1978, s. 86.
- Źródło: Joannis Calvini, *Institutio Christianae religionis*, [w:] Stanisław Cynarski, *Historia powszechna 1500–1648. Wybór tekstów źródłowych*, Kraków 1981, s. 73–75.



Reformatorzy religijni w Szwajcarii

Ulrich Zwingli (1484–1531).

Źródło: Hans Asper, Wikimedia Commons, domena publiczna.

W późnym średniowieczu na terenie dzisiejszej Szwajcarii funkcjonowało kilkanaście uzależnionych od Habsburgów niewielkich państweczek, które przez administrację Rzeszy nazywane były kantonami. W 1291 r. trzy kantony „leśne” pod przywództwem Schwyz (stąd nazwa Szwajcaria) zawiązały konfederację, której celem była walka o uniezależnienie się od Habsburgów. Z czasem do konfederacji dołączały kolejne kantony.

W trakcie walk o niezależność Szwajcarzy wypracowali własną taktykę, której istotą był tzw. szwajcarski szyk bojowy – duże czworoboki, zwane bataliami, formowane przez piechotę uzbrojoną w piki i halabardy. Szwajcarska piechota na przełomie XV i XVI w. ze względu na swoją niezawodność i skuteczność była chętnie wynajmowana przez obcych władców jako wojsko najemne. W 1506 r. papież Juliusz II najął wojska szwajcarskie do ochrony osobistej, tworząc Gwardię Szwajcarską.



Twoje cele

- Przedstawisz działalność reformatorską Ulricha Zwingliego.
- Scharakteryzujesz podstawowe założenia teologii Zwingliego.
- Opiszysz działalność reformatorską Jana Kalwina.
- Scharakteryzujesz teologię Jana Kalwina.
- Ocenisz wkład Ulricha Zwingliego i Jana Kalwina w rozwój reformacji.

Przeczytaj

Doktryny Ulricha Zwingliego

Początek [reformacji](#) w Szwajcarii związany był z działalnością Ulricha Zwingliego w Zurychu. Zwingli był doskonale wykształconym teologiem i humanistą. Jako kapelan najemnych wojsk szwajcarskich w służbie cesarskiej uczestniczył w wyprawie do północnej Italii i był świadkiem m.in. bitwy pod Marignano. Odtąd stał się gorącym przeciwnikiem najemnej służby Szwajcarów w obcych armiach i doprowadził do uchwalenia jej zakazu przez Radę Związku Szwajcarskiego.

Na wiadomość o działalności Lutra przystąpił do radykalnej reformy Kościoła. Zasady opracowanej przez siebie doktryny wyłożył w kilku broszurach religijnych – w 1522 r. opublikował *Apologeticus Architeles*, w których zawarł 67 tez nowego wyznania. Rok później omówił je szczegółowo w dziele *O prawdziwej i fałszywej religii*. Według Zwingliego źródłem wiary była wyłącznie Biblia. Odrzucił [celibat](#), a sakramenty uznawał jedynie za symbole – wierni mieli przyjmować komunię pod dwiema postaciami cztery razy w roku. Jako zwolennik Kościoła uboższego i skromnego zalecał likwidację ołtarzy, obrazów i ozdób oraz wprowadził zakaz śpiewu i muzyki organowej. Nie uznawał mszy św., miały ją zastąpić nabożeństwa, podczas których odbywały się modlitwy i czytanie Pisma Świętego.

Idee Zwingliego zdobywały zwolenników powoli i z silnym oporem. Poza Zurychem podobne gminy wyznaniowe powstały w Bazylei i Bernie. Z wolna do Kościoła Zwingliego przystępowały inne kantony miejskie. Kantony leśne pozostały przy katolicyzmie. Wkrótce na tle tego zróżnicowania doszło do rozłamu w Związku Szwajcarskim i otwartej wojny pomiędzy [protestanckimi](#) kantonami miejskimi a katolickimi kantonami leśnymi. Po zakończonej zwycięstwem kantonów katolickich bitwie pod Kappel, w której śmierć poniósł Zwingli, religie katolicka i protestancka zostały uznane w Szwajcarii za równoprawne.



Ulrich Zwingli (1484–1531) – był księdzem katolickim i kaznodzieją katedry w Zurychu. W tym samym czasie co Luter przystąpił do radykalnej reformy Kościoła w Zurychu. Ostrej krytyce poddał ideę czyścica, kult świętych i zakony. Zakwestionował władzę papieża, mszę jako ofiarę i celibat. Porównaj poglądy Zwingliego i Lutra - który z nich był bardziej radykalny w głoszonych naukach? Źródło: Hans Asper, Wikimedia Commons, domena publiczna.



Karl Jauslin, *Zabicie Ulricha Zwingiego*, XIX w. Na jaki kult zwraca uwagę sztandar po lewej stronie? Jaki był stosunek protestantyzmu wobec tego kultu?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Działalność Jana Kalwina

Wkrótce po śmierci Zwingiego działalność reformatorską w Szwajcarii rozpoczął Jan Kalwin. To właśnie jego nauki zyskały największą popularność w kraju Helwetów. Jan Kalwin urodził się w północnej Francji. W ojczystym kraju uzyskał gruntowne wykształcenie, a podczas studiów miał okazję do zapoznania się z poglądami wybitnych humanistów. Stopniowo ulegał wpływom reformatorów religijnych, m.in. Lutra i Zwingiego.



Pod wpływem nauk Marcina Lutra i Ulricha Zwingiego Jan Kalwin opowiedział się po stronie reformacji. Z Kościoła rzymskokatolickiego oficjalnie wystąpił w 1534 r. W następnym roku, po wygłoszeniu panegiryku na cześć Lutra, był zmuszony opuścić Francję. W latach 1536–1538 działał w Genewie, aktywnie uczestnicząc w tworzeniu protestanckiej organizacji kościelnej.

Zaostrzenie antyprotestanckiej polityki przez Franciszka I zmusiło Kalwina do ucieczki. W 1534 r. osiadł w Bazylei, gdzie dwa lata później ukończył najważniejsze swoje dzieło

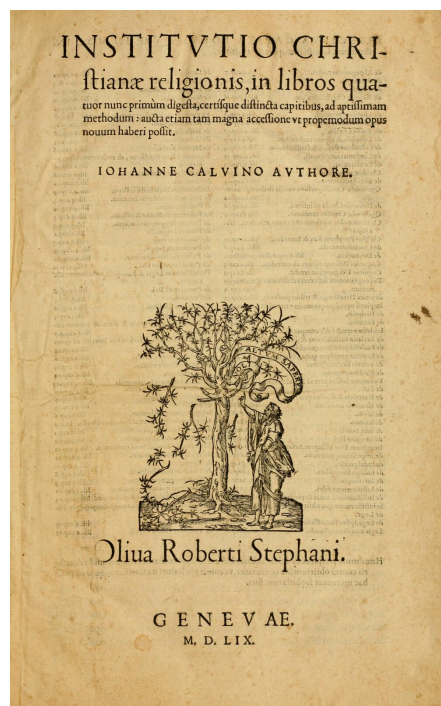
Jan Kalwin (1509–1564) – studiował prawo i teologię w Paryżu, Orleanie i Bourges.

Ilustracja z Stanisław Grzybowski, *Wielka historia świata*, tom 6 *Narodziny świata nowożytnego 1453-1605*, Warszawa 2005, str. 442

teologiczne – *Urządzenie wiary chrześcijańskiej* (*Institutio Christianae religionis*). Zawarł w nim główne zasady swojej doktryny religijnej oraz poglądy na temat organizacji Kościoła, społeczeństwa

i państwa.

W 1536 r. Kalwin zamieszkał w Genewie, gdzie wraz z innym reformatorem, Wilhelmem Farelem, zaczął organizować Kościół protestancki. Poglądy reformatorów wydały się jednak radzie miasta nazbyt radykalne i obaj zostali zmuszeni do opuszczenia Genewy. Kalwin przeniósł się do Strasburga, tam doprecyzował swoją teologię oraz dopracował organizację Kościoła reformowanego. Do Genewy wrócił w 1541 r. na zaproszenie władz miejskich, które dostrzegły w nim osobę zdolną do przeciwstawienia się ciągle jeszcze żywotnemu katolicyzmowi oraz zreorganizowania Kościoła protestanckiego. Choć nie powierzono mu żadnego stanowiska politycznego (formalnie był tylko *pastorem*), to do 1564 r. w Genewie sprawował władzę niemal dyktatorską.



Strona tytułowa *Institutio Christianae religionis* autorstwa Jana Kalwina.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Doktryna kalwinizmu

Podstawą doktryny kalwińskiej było Pismo Święte. Kalwin zalecał lekturę Biblii, ale wykluczał jej swobodną, indywidualną interpretację, swoim współwyznawcom narzucał swoją wykładnię jako jedyną obowiązującą. Wszelką tradycję, autorytet papieża i nauki doktorów Kościoła odrzucał całkowicie, podobnie jak hierarchię kościelną, zakony i celibat duchowieństwa. Zakazał kultu Najświętszej Maryi Panny, świętych i obrazów. Odrzucił

również wiarę w odpusty i czyściec, zniósł większość świąt. Życie religijne miało polegać na odprawianiu codziennej liturgii słowa, czyli czytaniu Pisma Świętego, modlitwie i śpiewaniu psalmów. Mszę świętą zastąpił Świętą Wieczerzą, w której udział miał być obowiązkowy. Składała się ona ze wspólnych modlitw, śpiewu psalmów i komunii przyjmowanej pod dwiema postaciami. W naukach o sakramentach, podobnie jak Luter, dopuszczał chrzest i komunię świętą.

Ważnym wyróżnikiem kalwinizmu była wiara w [predestynację](#). Według niej człowiek nie ma wpływu na swój los, ponieważ do zbawienia lub potępienia został wcześniej przeznaczony wszechmocną wolą Boga. Ludzie zostają potępieni nie dlatego, że grzeszą, ale grzeszą dlatego, że Bóg ich potępił.

Kalwinizm był wyznaniem bardzo wymagającym, od wiernych oczekiwano przede wszystkim pobożności, sprawiedliwości i wstrzemięźliwości. Zakazy obejmowały nie tylko ceremonie i obrzędy uznawane za przeżytki katolicyzmu, ale także wszystko, co stanowiło radość życia. Surowo karane były ludowe uroczystości, zabawy, tańce, spożywanie alkoholu, noszenie ozdobnych strojów, nadawanie imion nie pochodzących z Biblii oraz gra w karty i kości, a nawet kręgle.

Organizacja Kościoła kalwińskiego



Michał Serwet wg ryciny z XVI w. Opisz, co przedstawia scena w tle.

Źródło: Christian Fritsch, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Kalwin stworzył teokratyczną organizację państwa, w której władze religijna i świecka przenikały się, wzajemnie wspierały i uzupełniały. Kościół kalwiński miał być związkiem, czyli zborem gmin chrześcijańskich. W gminie kalwińskiej działały cztery urzędy: ministrów (pastorów), nauczycieli (doktorów), starszych (seniorów) i diakonów. Ministrowie zajmowali się duszpasterstwem i udzielaniem sakramentów chrztu i komunii, nauczyciele nauczaniem publicznym, seniorzy mieli czuwać nad moralnością, a do diakonów należała opieka nad szpitalami i ubogimi. W życiu gminy ogromną rolę odgrywał [konsystorz](#), w skład którego wchodził seniorzy i kilku ministrów. Seniorów wybierała rada miejska spośród radnych, a posiedzeniom konsystorza przewodniczył burmistrz.

Konsystorz sprawował kontrolę nad moralnością w sposób bezwzględny, a obywateli obowiązywała zasada całkowitego posłuszeństwa wobec jego państwowo-kościelnej władzy. Obowiązkiem rady miejskiej była ochrona Kościoła i moralności, włącznie z karaniem

heretyków i odstępców. W tak zorganizowanej gminie całe życie obywateli bez reszty zostało podporządkowane Kościołowi i państwu. Przeciwnicy Kalwina i jego nauk byli ścigani i karani w sposób okrutny. Jedną z ofiar kalwińskich prześladowań religijnych został Michał Serwet – wybitny lekarz, uczony i teolog.

Gmina kalwińska dbała nie tylko o moralność swoich członków, ale również o ich wykształcenie – w 1559 r. w Genewie powstała akademia kalwińska, która kształciła na wysokim poziomie przyszłych ministrów.

Słownik

celibat

(łac. *caelibatus* - bezżeństwo) beżzenność praktykowana przez osoby duchowne, składające śluby czystości

heretyk

(łac. *haeresis*) wyznawca herezji, czyli poglądu religijnego sprzecznego z dogmatami

kondotier

(wł. *condottiere*; od łac. *conducere* - prowadzić, dowodzić) w czasach średniowiecza i odrodzenia zawodowy dowódca wojsk najemnych i zarazem przedsiębiorca wojskowy, który na własny rachunek najmował ludzi do swoich oddziałów, a następnie przyjmował służbę u tych władców, państw i miast, którzy byli gotowi ją opłacić

konsystorz

(śr.łac. *consistorium* - trybunał kościelny) w Kościołach protestanckich najwyższa władza administracyjno-sądowa

pastor

(łac. *pastor* - pasterz) w Kościołach protestanckich duchowny, który pełni obowiązki duszpasterskie w zborze

predestynacja

(łac. *praedestinatio*) doktryna teologiczna wyrażająca pogląd, że Bóg zaplanował wszystkie wydarzenia, włącznie z ostatecznym zbawieniem lub potępieniem duszy

protestantyzm

(franc. *protestantisme*) ruch religijny w Europie w XVI w. o podłożu społeczno-politycznym, dążący do przeprowadzenia reform w zakresie doktryny, kultu

i organizacji oraz obyczajów, a także powrotu do pierwotnej prostoty wiary chrześcijańskiej

reformacja

(łac. *reformatio*) ruch religijny w Europie w XVI w. o podłożu społeczno-politycznym zapoczątkowany w Niemczech przez Marcina Lutra, dążący do przeprowadzenia reform w zakresie doktryny, kultu i organizacji oraz obyczajów

Słowa kluczowe

reformacja, protestantyzm, celibat, Jak Kalwin, Marcin Luter, kalwinizm, luteranizm

Bibliografia

Banaszak M., *Historia Kościoła katolickiego. T 3. Czasy nowożytne 1517-1758*, Warszawa 1991.

Cottre B., *Jan Kalwin*, przekł. M. Milewska, Warszawa 2000.

Grzybowski S., *Wielka historia świata. Tom 6. Narodziny świata nowożytnego 1453-1605*, Warszawa 2005.

Mikulski K., Wijaczka J. *Historia powszechna. Wiek XVI-XVIII*, Warszawa 2012.

Poter G. R., *Zwingli*, Warszawa 1994.

Wójcik Z., *Historia powszechna XVI-XVII w.*, wyd. X, Warszawa 2010.

Wyczański A., *Historia powszechna. Wiek XVI*, Warszawa 1987.

Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższym schematem, a następnie wykonaj kolejne polecenia.

Czołowi twórcy kalwinizmu



Źródło: Henri Bouchard, Paul Landowski, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zaznacz w tabeli, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Teodor de Bèze pochodził z szwajcarskiej arystokracji.	☐	☐
Wilhelm Farel był uczniem i następcą Jana Kalwina.	☐	☐
John Knox był głównym reformatorem w Szkocji i autorem kalwińskiego <i>Confessio Scotica</i> .	☐	☐

Polecenie 3

Wyjaśnij, dlaczego wybitni francuscy reformatorzy działali w Szwajcarii.

Tvoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:   



Zapoznaj się z tekstem źródłowym i na podstawie wiedzy własnej nazwij pogląd, który został w nim przedstawiony.

((Joannis Calvini

Institutio Christianae religionis

Institutio Christianae religionis Joannis Calvini

Rozdział XXI

[...]

Twierdzimy więc, opierając się na wyraźnym świadectwie Pisma św., że Bóg wedle swego przedwiecznego i niezmiennego zamysłu raz powziął postanowienie, których kiedyś zechce obdarzyć zbawieniem, a których przeznaczy na zgubę. Uważamy, że ten zamysł, o ile chodzi o wybranych, opiera się na bezinteresownym jego miłosierdziu, bez jakiegokolwiek względu na ludzką godność; tym zaś, których skazuje na potępienie, zamyka wejście do żywota mocą swego sprawiedliwego w prawdzie i nienagannego, lecz i niepojętego wyroku. Stwierdziliśmy już u wybranych wezwanie, które jest świadectwem wybrania. Z kolei następuje usprawiedliwienie, drugi znak potwierdzający wybranie, aż wreszcie osiąga się chwałę, która jest jego spełnieniem. Podobnie zaś jak wybranych swoich Bóg naznacza znamieniem wezwania i usprawiedliwienia, tak wyłączając odrzuconych od poznania swego imienia i od uświęcenia przez Ducha swojego, odkrywa im jakby za pomocą tych znaków, jaki czeka ich wyrok.

Źródło: Joannis Calvini, *Institutio Christianae religionis*, [w:] Stanisław Cynarski, *Historia powszechna 1500–1648. Wybór tekstów źródłowych*, Kraków 1981, s. 73–75.

Nazwa poglądu:

6.

1. Jednostka administracyjna w Szwajcarii.
2. Jeden z reformatorów szwajcarskich, współorganizował Kościół protestancki w Genewie.
3. Nazwa miejscowości, pod którą została stoczona bitwa, poniósł w niej śmierć Zwingli.
4. Nazwa miasta będącego jednym z głównych ośrodków reformacji na zachodzie Szwajcarii.
5. Inaczej w pastor w Szwajcarii.
6. Nazwa jednego z najważniejszych kolegialnych organów władzy w Kościele kalwińskim.

Ćwiczenie 3



Wskaż, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Ulrich Zwingli był przeciwny najemnej służbie Szwajcarów.	☐	☐
Jan Kalwin zginął podczas bitwy pod Kappel.	☐	☐
Jan Kalwin uznawał mszę św. za ofiarę składaną Bogu przez wiernych.	☐	☐
Kalwinizm dopuszcza indywidualną interpretację Pisma Świętego.	☐	☐
Jednym z najważniejszych organów władzy w gminie kalwińskiej był konsystorz.	☐	☐

Ćwiczenie 4



Uzupełnij zdania.

W Genewie Jan Kalwin współpracował z / . Po przymusowym opuszczeniu Genewy Kalwin organizował gminę kalwińską w / / . Jan Kalwin przyczynił się do spalenia na stosie wybitnego uczonego / / .

Ćwiczenie 5



Przeanalizuj poniższą ilustrację przedstawiającą epizod z bitwy pod Kappel i na podstawie wniosków oraz wiedzy własnej wykonaj zamieszczone pod nią polecenia.



Litografia Hansa Bendela przedstawiająca śmierć jednego ze szwajcarskich reformatorów pod Kappel (zbiory Zentralbibliothek Zürich).

Źródło: Hans Bendel, Zentralbibliothek Zürich, dostępny w internecie: 10.3931/e-rara-66391, domena publiczna.

Zapisz imię i nazwisko reformatora, którego śmierć została przedstawiona na ilustracji.

Napisz, między kim a kim została stoczona bitwa pod Kappel.



Zapoznaj się z tekstem źródłowym i na podstawie jego treści oraz wiedzy własnej wykonaj zamieszczone pod nim polecenia.

“ 67 artykułów *Ulricha Zwingliego z roku 1523* ”

Wyznaję ja, Huldrych Zwingli, że głosiłem w kazaniu niżej określone artykuły i mniemania w sławnym mieście Zurychu na podstawie pisma, które nazywa się theopneustos, tj. przez Boga natchnione, i podejmuję się obronić i utrzymać te artykuły. A gdzie nie zrozumiałem dobrze wspomnianego pisma, dam się pouczyć, ale na podstawie tegoż pisma.

1. Wszyscy, którzy twierdzą, że Ewangelia nic nie znaczy bez potwierdzenia Kościoła, błędzą i bluźnią Bogu.
2. Summa Ewangelii jest, że Pan nasz Chrystus Jezus jest prawdziwym synem Boga, objawił nam wolę Swego niebieskiego Ojca i wybawił nas przez Swoją niewinność od śmierci i pojednał z Bogiem.
3. Z tego powodu Chrystus jest jedyną drogą do szczęśliwości niebieskiej dla wszystkich, którzy kiedykolwiek byli, są i będą. [...]
18. [O mszy]. Ponieważ Chrystus sam się niegdyś ofiarował, jest to po wieczność trwająca i płacząca ofiara za grzechy wszystkich wiernych; z tego wynika, że msza nie jest ofiarą, lecz ofiary pamiątką i zapewnieniem zbawienia, którego Chrystus nam użyczył. [...]
22. [O dobrych uczynkach]. Ponieważ Chrystus jest naszą sprawiedliwością, z tego wnosimy, że nasz uczynek jest o tyle dobrym, o ile jest Chrystusa, o ile zaś [uczynki] są nasze, nie są [one] ani słuszne, ani dobre.

Źródło: 67 artykułów *Ulricha Zwingliego z roku 1523*, [w:] *Historia powszechna XVI wieku. Teksty źródłowe*, oprac. Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, wybór Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, Poznań 1978, s. 86.

Wyjaśnij różnicę w pojmowaniu mszy św. przez katolików i przez Zwingliego.

Oceń, czy dobry uczynek dokonany wobec innego człowieka przez ateistę jest uczynkiem dobrym w sensie religijnym.

☐ nie

☐ tak

Uzasadnij odpowiedź.



Zapoznaj się z tekstem źródłowym i na podstawie jego treści wykonaj zamieszczone pod nim polecenia.

“ *Religia chrześcijańska według Jana Kalwina* ”

[O wolności chrześcijańskiej, o władzy kościelnej i administracji politycznej]

Zastanówmy się więc najpierw nad funkcją urzędu, czy jest prawym od Boga uznanym powołaniem, jaki jego obowiązek i jak wielka władza; potem na jakich prawach oprzeć trzeba rządy chrześcijańskie, a nareszcie, jaki użytek z praw należy oddać ludności, jakie posłuszeństwo winna ona urzędowi. Pan Bóg czynność urzędów nie tylko aprobuje, przyjmuje i poświadcza, lecz nadto ozdabia najszczytniejszymi pochwałami ich godność i szczególnie [jej] nam zaleca. [...] Nie przewrotnością ludzką stało się, że władzę nad wszystkim mają królowie i inni naczelnicy, ale opatrnością Boga i rozporządzeniem Jego świętym, któremu tak podobało się sprawy ludzkie ułożyć. [...] Albowiem także władza jest zrządzeniem Boga [...] i nie ma żadnych mocy oprócz tych, które Bóg sam ustanowił. Sami książęta są ministrami Boga, na chwałę czyniącym dobrze, a złym jako mściciele gniewu.

Źródło: *Religia chrześcijańska według Jana Kalwina*, [w:] *Historia powszechna XVI wieku. Teksty źródłowe*, oprac. Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, wybór Zygmunt Boras, Maciej Jerzy Serwański, Poznań 1978, s. 86.

Napisz, jakiego stosunku do władzy świeckiej wymaga Kalwin od współwyznawców.

Uzasadnij odpowiedź, wyjaśniając pochodzenie władzy świeckiej.

Ćwiczenie 8



Na podstawie tekstu z ćw. 7 wyjaśnij, w jaki sposób Kalwin tłumaczy istnienie złych rządów.

Tvoja odpowiedź

Dla nauczyciela

Autor: Stanisław Mrozowicz

Przedmiot: Historia 2022, Historia

Temat: Reformatorzy religijni w Szwajcarii

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń:

1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci;

Treści nauczania - wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń:

1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- przedstawia działalność reformatorską Ulricha Zwingliego.
- charakteryzuje podstawowe założenia teologii Zwingliego.
- opisuje działalność reformatorską Jana Kalwina.
- charakteryzuje teologię Jana Kalwina.
- ocenia wkład Ulricha Zwingliego i Jana Kalwina w rozwój reformacji.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

Przed lekcją nauczyciel dzieli uczniów na cztery grupy, uczniowie w ramach każdej grupy opracowują krótkie prezentacje na jeden z danych tematów: 1. Działalność Ulricha Zwingliego; 2. Doktryna Ulricha Zwingliego; 3. Działalność Jana Kalwina; 4. Doktryna Jana Kalwina.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu zajęć, ustalenie celu lekcji i kryteriów sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Uczniowie próbują intuicyjnie zadać pytania, na które odpowiedzą w trakcie lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Przedstawiciele każdej z grup (mogą to być ochotnicy, jeśli ich brak – wskazani uczniowie) prezentują swoje prace przed resztą klasy, a uczniowie zapisują kluczowe informacje. Jeden z uczniów notuje najważniejsze punkty na tablicy.

2. Po prezentacjach uczniowie krótko dyskutują o przedstawionych pracach, sugerują informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
3. Praca ze schematem. Nauczyciel poleca, aby uczniowie w parach przygotowali krótkie notki na temat trzech innych przedstawicieli kalwinizmu: Wilhelma Farela, Teodora de Beze oraz Johna Knoxa. Mogą w tym celu korzystać z innych źródeł, także internetowych. Po ustalonym czasie wylosowana para przedstawia swoją notatkę, pozostali uczniowie mogą uzupełniać zaprezentowane informacje. Na zakończenie tej części uczniowie indywidualnie wykonują polecenia związane z multimediami, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.
4. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia nr 1-4. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych zadań, omawiając je wraz z uczniami.
5. Uczniowie wykonują w parach ćwiczenia nr 5-8. Nauczyciel udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Jako podsumowanie lekcji „Reformatorzy religijni w Szwajcarii” nauczyciel może wykorzystać zdania do uzupełnienia, które uczniowie również zamieszczają w swoim portfolio: Przypomniałam/Przypomniałem sobie, że... Co było dla mnie łatwe... Czego się nauczyłam/nauczyłem... Co sprawiało mi trudność...
2. Na zakończenie nauczyciel dokonuje oceny pracy wylosowanej osoby.

Praca domowa:

Przygotuj schemat prezentujący organizację Kościoła kalwińskiego.

Materiały pomocnicze:

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Wielka historia Polski, tomy 1-10; Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 2016.

Seria Historia powszechna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.

Wybór tekstów źródłowych do wskazanej epoki.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą zapoznać się przed lekcją z sekcją „Schemat”, aby przygotować się do późniejszej pracy.

